

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par “priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par enerģijas gala lietojuma lietderību un pakalpojumiem enerģijas jomā”

COM(2003) 739 galīgā red. — 2003/0300 (COD)

(2005/C 120/21)

2004. gada 23. janvārī Padome nolēma apspriesties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 175. panta 1. punktu par: “Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par enerģijas gala lietojuma lietderību un pakalpojumiem enerģijas jomā”.

Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības darba grupa, kas bija atbildīga par Komitejas darba sagatavošanu par šo jautājumu, pieņēma savu atzinumu 2004. gada 5. novembrī. Ziņojuma sniedzēja bija **Sirkeinen kundze**.

Savā 142. plenārajā sesijā 2004. gada 27. un 28. oktobrī (28. oktobra sēdē) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pieņēma sekojošo atzinumu ar 117 balsīm par, 10 pret un 14 atturoties.

1. Pamatojums

1.1 ES enerģijas politika pēdējo gadu laikā ievērojusi trīs galvenās līnijas:

— efektīvu atklātu elektrības un gāzes tirgu radīšana;

— enerģijas apgādes drošības nodrošināšana un

— stingru mērķu realizēšana attiecībā uz vides aizsardzību un jo īpaši klimata izmaiņu apkarošanu.

Pamata likumdošana, kas pieņemta šajās jomās, sevī ietver pārskatītās elektrības un gāzes tirgus direktīvas, kas atvērs tirgus ne-sadzīves lietotājiem 2004. gada vidū un visiem patērētājiem — 2007. gadā. Zaļā grāmata par elektrības apgādes drošību tika publicēta 2001. gadā, izceļot pieprasījuma puses pārvaldību kā vienu galveno darbību gan apgādes drošības, gan klimata izmaiņu apkarošanas jomā.

1.2 Droša enerģijas apgāde par saprātīgām cenām ir svarīgs Eiropas pilsoņu ekonomiskās izaugsmes un labklājības priekšnoteikums. Tādēļ EESK savos atzinumos ir atbalstījusi Komisijas uzdevumus un pieeju.

1.3 Priekšlikumu attiecībā uz direktīvu par galalietojuma lietderību un pakalpojumiem enerģijas jomā Komisija iesniedza kā daļu no priekšlikumu paketes, kas attiecas uz enerģijas infrastruktūru un apgādes drošību. Komisija norāda, ka šajā sakarā nevar atstāt novārtā jautājumu par piedāvājuma-pieprasījuma līdzsvaru. Palielināta tīklu sprieguma pamata cēlonis ir pieprasījuma pieaugums, ko daļēji iespējams neitralizēt ar pieprasījuma puses pārvaldību.

1.4 Enerģijas galalietojuma lietderība vai enerģijas taupīšana no laika gala atzīta kā spēcīgs enerģijas tirgus elements. Mazāks enerģijas patēriņš taupa naudu un sniedz tiešu ieguldījumu kā apgādes drošībā, bieži samazinot siltumnīcas gāzu izdalīšanos, jo tiek samazināta nepieciešamība pēc enerģijas ģenerēšanas, tā arī investīcijās jaunā ražošanā, pārvadē un sadalē.

1.5 Labākai enerģijas lietderībai ir liels potenciāls. Paziņojumā izdarīta atsauce uz pētījumiem, kuros vidējie rādītāji liecina par to, ka galīgo enerģijas patēriņu ES varētu samazināt vismaz par 20 %, nemazinot komfortu un bez papildu izmaksām. Elektrības lietojuma lietderības potenciāls vispār ir zemāks par šo kopējo skaitli, savukārt citu veidu enerģijai — augstāks.

1.6 Paziņojumā, kas pievienots enerģijas paketei, Komisija nosaka, ka par turpmāko elektrības pieprasījuma pieaugumu rūpēsies pieprasījuma puses pārvaldība. Tomēr dažas jaunas investīcijas, tomēr ir nepieciešamas, lai atjaunotu iekārtas, kas sasniegušas sava darbības beigas. Attiecībā uz lielu daļu no tā Komisija paredz, ka tas pieņems atjaunojamo resursu un plaši izplatītu maza mēroga apvienotu siltuma un enerģijas ražošanas formu.

1.6.1 Komiteja nevar piekrist šim nākamo virzienu un vajadzību raksturojumam enerģijas sektorā. Paziņojumā par investīcijām infrastruktūrā sagaidāma daudz skaidrāka un reālāka informācija par nākamajām virzieniem un potenciālu. Jo īpaši tad, kad pieejama daudz labāka informācija un scenāriji, arī daudzuma ziņā, ieskaitot materiālu, ko izstrādājusi pati Komisija. Nevienam netiek pakalpot, izvairoties no skaidras un reālas — lai arī daudziem tā liktos nepopulāra — pamata informācijas.

1.6.2 Ļoti virspusējs aprēķins var sniegt priekšstatu par problēmas milzīgajiem apmēriem un iespējām šo problēmu risināt. Šobrīd elektrības pieprasījums ES pieaug ar ātrumu 1 — 2 % gadā. ES mērķis attiecībā uz elektrības ražošanas palielināšanu, izmantojot atjaunojamus enerģijas avotus, nozīmē ikgadēju pieaugumu, kas mazāks par 1 %. Attiecībā uz enerģijas efektivitāti izvirzītais mērķis samazinās enerģijas efektivitāti par 1 %. Tādēļ atjaunojamie resursi un efektivitāte varētu kompensēt pieprasījuma pieaugumu un turklāt iespējami aizvietot esošo jaudu daudz mazāk kā par 1 % gadā. Spēkstacijas darbojas 30 — 50 gadus, kas teorētiski nozīmē to, ka aizvietošanai jānotiek ar vidējo ikgadējo tempu 43 % apmērā. Starptautiskā Enerģijas aģentūra (SEA) uzsver jaunu spēkstaciju nepieciešamību ES ar lielāku jaudu kā 200 000 MW nākamo 20 gadu laikā.

2. Komisijas priekšlikums

2.1 Komisijas priekšlikuma mērķis ir nodrošināt to, ka katru gadu vēl 1 % no iepriekš katrā dalībvalstī izmantotās enerģijas tiktu ietaupīts, palielinot enerģijas lietojuma lietderību. 1 % ietaupītas enerģijas ir aprēķināts no vidējā ikgadējā enerģijas lietojuma beidzamo piecu gadu laikā attiecīgajā dalībvalstī. Tas novedīs līdz pat aptuveni 6 % enerģijas ietaupījuma 2012. gadā. Dalībvalstu pienākums būs ziņot un pārbaudīt saskaņā ar direktīvas noteikumiem, vai šis enerģijas daudzums katru gadu ir ietaupīts laikā līdz pat 2012. gadam. Enerģijas lietojums dalībvalstī joprojām var pieaugt, taču lēnākā tempā nekā bez šādiem pasākumiem.

2.2 Direktīvas projekts veicina enerģijas lietderības pasākumus, un tās mērķis ir enerģijas pakalpojumu, tādu kā apgaismojums, apkure, karstais ūdens, ventilācija un. tml. tirgus sekmēšana. Dalībvalstu pienākums būs respektēt abus enerģijas taupīšanas mērķus un nodrošināt to, lai enerģijas piegādātāji piedāvātu enerģijas pakalpojumus laikā no 2006. gada līdz 2012. gadam.

2.3 Galvenais enerģijas gala lietojuma ietaupījumu mērķis — 1 % gadā — nozīmē 1 % no vidējā enerģijas daudzuma, kas tiek izplatīts vai pārdots gala lietotājiem iepriekšējo piecu gadu laikā. Šie ietaupījumi būs jāreģistrē no sekojošiem sektoriem: mājsaimniecības, lauksaimniecība, komerciālais un sabiedriskais sektors, transports un rūpniecība. Gaisa un jūras transports ir izslēgts mērījumu sistēmas iemeslu dēļ. Izslēgtas ir arī intensīvā enerģijas patēriņa nozares, kas jau ietvertas emisiju tirdzniecības direktīvā un IPPC direktīvā. Vērā tiks ņemta visu veidu enerģija, sākot no elektrības un dabas gāzes līdz pat rajona apkures un dzesēšanas sistēmām, šķidrā kurināmā, akmeņogļu un brūnoglū apkurei, mežsaimniecības un lauksaimniecības enerģijas produktiem un transporta degvielām.

2.4 Sektora mērķis ir izvirzīts dalībvalstu sabiedriskajiem sektoriem, kuros nepieciešams ietaupīt vismaz 1,5 % enerģijas gadā, lielā mērā pateicoties efektīvai enerģijas valsts sagādei. Šie ietaupījumi sniegs savu ieguldījumu vispārējā ikgadējā enerģijas taupīšanas mērķī, kas ir 1 %.

2.5 Apgādes blakus pienākums ir noteikts attiecībā uz enerģijas pakalpojumu pārdošanu. Enerģijas izplatītājiem un/vai mazumtirdzniecības apgādes uzņēmējsabiedrībām vajadzēs integrēt enerģijas pakalpojumus savā izplatīšanas darbībā un enerģijas pārdošanā, līdz aptverta viņu klientu 5 % daļa. Alternatīvā kārtā tiks piedāvāts enerģijas audits.

2.6 Aprēķinu metode ļauj ar pasākumiem saistīto kredītu paņemt savlaicīgāk. Dalībvalstis var mērīt un pārbaudīt nepātraukto jau esošo enerģijas pakalpojumu un to lietderības pasākumu ietekmi, kas līdz 1991. gadam nebija ieviesti. Iespējams veikt aplūkšanu ar enerģijas nodokli un organizēt enerģijas taupības kampaņas, ievērojot, ka to ietekme arī ir izmērāma un pārbaudāma.

2.7 Dalībvalstis nolems, kurus sektorus adresēt un cik lielā mērā katram sektoram jāsniedz savs ieguldījums valsts mērķa sasniegšanā, lai gan visiem likumīgajiem patērētājiem jāpiedāvā kāda veida enerģijas pakalpojums vai enerģijas lietderības programma vai pasākumi.

2.8 Ietaupījumi tiks aprēķināti kā izmērīto vai novērtēto samazinājumu summa galīgajā enerģijas patēriņā, kas saistāms ar enerģijas pakalpojumiem, enerģijas lietderības programmām un citiem likumīgiem pasākumiem. Dalībvalstis regulāri atskaitīsies par saviem pasākumiem mērķu sasniegšanā. Piemēroto enerģijas pakalpojumu piemēri un enerģijas lietderības vadlīnijas attiecībā uz ietaupītās enerģijas mērīšanu un pārbaudi noteiktas priekšlikumā.

3. Vispārēji komentāri

3.1 Vairākos iepriekšējos gadījumos EESK ir uzsvērusi enerģijas taupīšanas un paplašinātas gala lietojuma enerģijas lietderības svarīgumu, lai sasniegtu ilgspejīgas attīstības mērķi un jo īpaši cīnītos ar klimata izmaiņām. Komisijas iniciatīva pievērst nopietnu uzmanību šim jautājumam ir apsveicama. EESK ir sevišķi atbalsta enerģijas lietderības uzdevumu un dažus priekšlikumus direktīvas projektā, taču Komitejai ir savi priekšlikumi attiecībā uz izmaiņām.

3.2 Daudzās dalībvalstīs šajā jomā tiek veikta zināma darbība, kas šodien atspoguļo lielu politikas pasākumu, praktiskās pieredzes un rezultātu dažādību. Iespējams, visizplatītākā darbības forma šajā jomā, arī dažos sektoru piemēros no visas ES, ir brīvprātīga rīcība neorganizētās formās vai arī balstīta uz nolīgumiem.

3.3 ES līmenī pastāv prasības attiecībā uz sadzīves un cita veida tehnikas marķēšanu, kā arī direktīva par enerģijas lietojumu ēkās. Citi pasākumi, kā direktīva par enerģiju patērējošu izstrādājumu konstrukciju, ir dienas kārtībā. Daudzas citas ES politikas daļas atbalsta arī gala lietojuma enerģijas lietderību, kā, piemēram, IPPC⁽¹⁾ un enerģijas nodokļu direktīvas. Diemžēl šīs politikas lielā mērā sevī ietver pasākumus, kas ievērojami palielina enerģijas izmaksu. To var uzlūkot kā enerģijas taupīšanas atbalsta līdzekli, taču zaudējumi, ko rada augstākas izmaksas mājāsaimniecībām un nozaru konkurētspējai var pārsniegt pozitīvo ietekmi.

3.4 Attiecīgā darbība enerģijas lietderības veicināšanas sfērā līdz šim ir bijusi ļoti atšķirīga dažādo vietējo apstākļu un rīcības dēļ. Šīs darbības ietekme uz iekšējo tirgu ir ierobežota. Ņemot vērā šo pamatojumu, saskaņā ar funkciju decentralizācijas principu ir svarīgi, lai papildu rīcība ES līmenī sniegtu īstu pievienoto vērtību.

3.5 Šķiet, ka savā priekšlikumā Komisija mēģina ņemt vērā darbību dažādību un atšķirības. Taču, ņemot vērā visas spēkā esošās valstu un ES regulas un jo īpaši visas brīvprātīgās darbības, priekšlikumā nepieciešams, no EESK viedokļa, veikt dažus labojumus, lai esošajiem pasākumiem pievienotu optimālu vērtību. Arī saskaņotība ar citām, ar šo jautājumu saistītām prasībām, tādām kā noteikts būvniecības direktīvā, ir jānoskaidro.

3.6 Labākas enerģijas lietderības potenciāls ir pētīts daudzkārtīgi. EESK lielā mērā piekrīt Komisijas sniegtajiem skaitļiem. Potenciāls ir liels, taču kaut kas tajā jāaplūko kritiski, vairāk ievērojot ekonomisko realitāti. Investīciju enerģijas lietderībā rentabilitāte ir aprēķināta, salīdzinot ar investīcijas mūža ilguma periodu, kas bieži praktiskajā dzīvē nav manāms. Piemēram, ja ģimenes mājā efektīvākas apkures sistēmas papildu izmaksas mūža ilgums ir vienāds ar iekārtas ekspluatācijas laiku, kas ir desmitiem gadu, īpašnieks diez vai uzskatīs to par rentablu ieguldījumu. Līdzīgā kārtā mazā uzņēmumā ar ierobežotu investīciju budžetu vadītājs savu prioritāšu sarakstā neregistrēs iekārtas, kas joprojām darbojas, nomaīņu ar kādu citu, kas patērē mazāk enerģijas, bet gan tādu projektu, kas palielina kopējo izlaidi un apgrozījumu.

(1) Integrētā piesārņojuma novēršana un kontrole.

3.7 Ņemot vērā pamatojumu, mērķis, kas izvirzīts direktīvā par ikgadēju lietderības paaugstināšanu par 1 %, ir ambiciozs, taču kopumā tas nav nereāls. 1,5 % mērķis valsts sektorā, kas galvenokārt attiecas uz enerģijas lietojumu ēkās, dažās dalībvalstīs var būt grūti panākams un dārgs, ja to vēlas sasniegt ierosinātajā termiņā.

3.8 Galvenais arguments saistoša mērķa noteikšanas atbalstā ir tas, ka šie mērķi ir spēcīgi motivētāji. Taču ir arī daudz argumentu pret saistošo mērķi.

3.8.1 Atšķirības bijušajā un pašreizējā darbībā ir tādas, ka vienots mērķis būs saistīts ar enerģijas lietotājiem noteiktajām atšķirīgajām izmaksām dažādās dalībvalstīs. Dalībvalstu individuāli mērķi nav iespējami salīdzināmas informācijas trūkuma dēļ, kas varētu kalpot par aprēķinu bāzi.

3.8.2 Cits arguments ir tas, ka mērķi varētu uzlūkot kā "pātagu" medusmaizes vietā, un tas sniegtu nepareizu informāciju. Par labākas enerģijas lietderības sekmēšanas potenciālu un priekšrocībām sabiedrība jāinformē un jāsekmē tās līdzdalība pozitīvā, stimulējošā veidā.

3.8.3 Informācijas bāze par pašreizējo enerģijas lietojumu, situāciju enerģijas lietderīga izmantojuma jomā daudzas Dalībvalstīs ir visai trūcīga. Aprēķina metodes attiecībā uz ietaupījumiem, kādas sniegtas direktīvas projektā, nav labi definētas. Šajā jautājumā par elastīgu pieeju var priecāties, taču rezultāti ir salīdzināmi un uz tiem iespējams paļauties, tikai samērojot ar mērķi, kad gan pamata informācija, gan aprēķina metodes ir uzticamas un salīdzināmas.

3.8.4 EESK ir nobažījusies arī par optimizācijas pazemināšanu, šajā enerģijas lietderības gadījumā, nosakot saistošus mērķus, kas optimizācijai nenāk par labu attiecībā uz vispārējiem uzdevumiem, tādiem kā kopējā ekonomikas efektivitāte vai siltumnīcas efekta mazināšana izmaksas taupošā veidā.

3.9 Iepriekš minēto iemeslu dēļ EESK neatbalsta saistoša mērķa izvirzīšanu dalībvalstīm. Minimālā prasība mērķa izvirzīšanā ir tāda, lai tiktu definētas pilnībā apmierinošas un reālas aprēķinu metodes.

3.9.1 Optimālo valstu saistošo mērķu vietā EESK ierosina, lai dalībvalstu pienākums būtu ieviest vai atjaunināt esošās programmas attiecībā uz enerģijas lietderību, ieskaitot monitoringu. 1 % un 1,5 % mērķi attiecībā uz valsts sektoru būtu jātiecas sasniegt kā vidējo vērtību visām dalībvalstīm.

3.10 Dalībvalstīm jābūt rīcības brīvībai izlemt, kā novirzīt mērķus un darbību uz dažādiem sektoriem un enerģijas veidiem. Tomēr ir svarīgi, lai tiktu iekļauti un līdzdarbotos visi sektori un visas degvielas attiecībā uz savu potenciālu.

3.11 Direktīvas projekta noteikumi attiecībā uz dokumentāciju, pārbaudēm un monitoringu (4.5. pants) nozīmē darba slodzi, kas varētu būt neproporcionāla sagaidāmajam labumam šīs darbības rezultātā. Šī darba apliecinājuma kvalitāte paliek apšaubāma, jo ir grūti skaidri un nepārprotami attiecināt kādu specifisku pasākumu pret noteiktu ietaupītās enerģijas daudzumu. Nepieciešama daudz vienkāršāka un skaidrāka, un uzticama pieeja.

3.12 Tādus pašus rezultātus, kā šo obligāto darbību rezultātā, iespējams labāk sasniegt, daudz tiešāk risinot pamata problēmas attiecībā uz informāciju un finansējumu. Darbība šajā virzienā ir 8. panta noteikumi par atbilstošas kvalificēšanas, akreditēšanas un/vai sertificēšanas ieviešanu attiecībā uz pakalpojumiem enerģijas jomā. Šos noteikumus vēl vairāk jāattīsta un jāizvērs. Nepieciešams izveidot arī novatoriskas finansēšanas metodes, tādas kā aizņēmumi ar zemiem kredīta procentiem, lai tas palīdzētu ilgu atmaksāšanās periodu gadījumā, par ko piemēri minēti 3.6. pantā.

3.13 Jāpievieno arī pasākumi, kas atbalstītu un pilnveidotu pastāvošo un pārbaudīto brīvprātīgo darbību. Saskaņā ar 12. pantu informācija un enerģijas auditu viegla pieejamība, veidojot enerģijas auditu piemērojumu, kas atbilstu MVU vai konkrētas nozares vajadzībām, un atbalsts cilvēku apmācības sekmēšanai, lai viņiem būtu iespējams rīkoties kā enerģijas pārvaldītājiem, ir pasākumu piemēri, kas devuši labus rezultātus un ko Komisijai vajadzētu veicināt.

3.14 Tā vietā, lai pūlētos tikt galā ar masveidīgām atskaitēm, Komisija varētu atbalstīt dalībvalstis, palīdzot tām radīt labāku informācijas bāzi, gan dalībvalstīm, gan sev. Labākas enerģijas lietderības ceļā stāvošo barjeru rūpīga analīze arī varētu sekmēt sadarbību un veiksmīgākās pieredzes apmaiņu dalībvalstu starpā.

3.15 Tāds priekšlikums kā šis, ar ietekmi uz tirgu un izmaksām patērētājiem, jāpakļauj kārtīgam tā ietekmes izvērtējumam. Tā kā tas nav darīts sagatavošanas stadijā, EESK aicina nekavējoties izdarīt novērtējumu, pirms Padomē un Parlamentā tiek pieņemti lēmumi.

3.16 Komisija iepazīstina ar ideju par iespējamu tā saucamo balto sertifikātu sistēmas ieviešanu vēlākā stadijā. Šāda sistēma varētu darboties tikai tad, ja ir ieviesti saistoši pienākumi attiecībā uz enerģijas nezūdamību vai lietderību. EESK neatbalsta saistošu pienākumu ieviešanu šajā nolūkā, un tādēļ nevar atbalstīt arī balto sertifikātu ieviešanu. Turklāt abu emisiju apgrozība un tirdzniecība ar zaļajiem sertifikātiem ir rūpīgi jānovēro un jāizvērtē, pirms vispār sākt domāt par jaunu sistēmu ieviešanu jau tā sarežģītajā tirgū saistībā ar enerģiju.

4. Detalizēti komentāri

4.1 3. pantā, *Definīcijas*, skaidrāk jānosaka pakalpojumu enerģijas jomā jēdziens. Jāpārvērtē arī 50 GWH sliekšnis definīcijā par "mazajiem izplatītājiem un mazumtirdzniecības enerģijas pārdošanas sabiedrībām" — tas var būt nepieļaujami mazs.

4.2 4. pants jāpārskata saskaņā ar vispārējiem šī atzinuma komentāriem.

4.3 6. panta a) apakšpunkts un 10. panta b) apakšpunkts: vēlams pieaugošs enerģijas pakalpojumu piedāvājums. Taču EESK nav vienprātis ar Komisijas pieeju — ka šādus pakalpojumus sniedz tikai enerģijas izplatītāji un mazumtirdzniecības apgādes sabiedrības, un izmaksas ir integrētas viņu izplatīšanas un tirdzniecības cenās, ja vien nav notikusi noteikta iespēšanās tirgū. Jau tagad pakalpojumus enerģijas jomā sniedz arī citi — piemēram, namu pārvaldības sabiedrības, konsultanti un ESCO uzņēmējiesabiedrības —, un tirgum šajā ziņā jābūt atvērta ikvienam, pastāvot vienlīdzīgiem nosacījumiem. Priekšlikums par daļas piedāvāšanu 5 % apmērā no klientu pakalpojumiem bez maksas, uz visu patērētāju rēķina, nav taisnīgs attiecībā uz klientiem un diskriminē citus piegādātājus.

4.4 Nepieciešams noskaidrot 7. panta jēdzienu "klients ar tiesībām".

4.5 10. panta a) apakšpunkts: grūti saprast, kā pārvades tarifus iespējams noteikt tā, lai īpaši veicinātu enerģijas lietojuma lietderību. Pantā sniegto piemēru attiecīgos mehānismus grūti saprast.

4.6 Skaitītāju prasības 13. pantā var izrādīties ļoti dārgas, un galu galā izmaksas vienmēr nāksies segt patērētājam. Tādēļ pasākumiem, kas saistīti ar tāda veida uzskaiti, jāpieiet apdomīgi.

Brisele, 2004. gada 4. novembris

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

prezidente

Anne-Marie SIGMUND